

Ukrainasta Kreikkaan ja Kyprokselle

Mariupolin kreikkalaiset ja heidän suhteensa kreikkalaiseen kansakuntaan

Tulin Kreikkaan kokeilemaan onneani ja katsomaan maailmaa kotikaupunkini ulkopuolella. [...] Tänä päivänä Ukrainassa ei ole mitään tekemistä [...] Olen kreikkalainen, näin olleen tuntui luonnolliselta tulla Kreikkaan, sen sijaan että olisin lähtenyt jonnekin muualle. (Noin 30-vuotias nainen, Mariupolista kotoisin oleva etninen kreikkalainen, joka tuli Kreikkaan vuonna 1997.)

MARIUPOLIN KREIKKALAISTEN alkuperästä ei ole tarkkaa tietoa.¹ Oletetaan, että kyse on Krimin bysantinaikaisten kreikkalaisten jälkeläisistä. Katarina Suuren hallintokaudella vuosina 1778–1780 heidät siirrettiin Krimiltä Asovanmeren rannikolle, minne he perustivat Mariupolin kaupungin ja 20 kylää. Niistä kymmenen oli kreikkankielisiä, yhdeksän turkinkielisiä, yhden kylän asuttivat kreikan- ja turkinkieliset yhdessä. Vaikka tapana on puhua ”kreikkalaisista uudisasukkaista”, heidän joukossaan oli myös georgialaisia, armenialaisia ja valakkeja. Asettuessaan Asovanmeren rannikolle uudisasukkaat saivat monia erityisoikeuksia: Venäjän kansalaisuuden, valtion maita viljeltäväksi ja vapautuksen verojen maksusta. Lisäksi heidät vapautettiin armeijan palvelusta aina vuoteen 1870 asti.

KREIKKALAISET SIIRTOKUNNAT MUSTANMEREN ALUEELLA, VENÄJÄLLÄ JA NEUVOSTOLIITTOSSA

Kreikkalaisten siirtokuntien perustaminen Mustanmeren alueella (*Pont Euxin*) al-

koi 700–600 -luvuilla e.Kr. Meidän aikanaamme kreikkalaisten muuttoliike Venäjälle alkoi Konstantinopolin (1453) ja Trabzonin (1461) turkkilaisvaltaamisen jälkeen, kehittyi Pietari Suuren ja Katariina Suuren aikana ja jatkui aina 1900-luvun alkuun asti. Asovanmeren valtaus, Krimin niemimaan liittäminen Venäjään sekä Venäjän uudisasukaspolitiikka selittävät sen, että

KRIMIN KRISTITTYJEN REITTI ASOVMERELLE. VASEMMALLA METROPOLIITTA IGNATIUS, KRIMIN KRISTITTYJEN PAIMEN, OIKEALLA KENRAALI A. V. SUVOROV, JONKA ALAISUUDESSA SIIRTO KRIMILTÄ ASOVMERELLE TAPAHTUI.

monet Ottomaani-imperiumin kristityt asettuivat Venäjälle. 1800-luvulla lähes jokaista Venäjän ja Turkin välistä sotaa seurasi kreikkalaisten muuttoliike Venäjälle. Tämä selittyy helposti sillä, että 1800-luvulla Venäjän puolella turkkilaisia vastaan sotineille kreikkalaisille tsaarin hallinnolla oli enemmän tarjottavana kuin vastaperustetulla Kreikan valtiolla. Tsaarin hallinto puolestaan tarvitsi uutta työvoimaa, jota se mielellään rekrytoi Ottomaani-imperiumin kristittyjen kansojen joukosta. Näin saivat alkunsa monet 1800-luvulla eri puolille Etelä-Venäjää (Odessaan, Jekaterinoslaviin, nykyiseen Novorossijskiin, Krasnodariin, Stavropoliin) sekä Georgiaan ja Abhasiaan perustetut kreikkalaiset siirtokunnat.²

Ensimmäisen maailmansodan aattona Turkin puoleisella Mustanmeren alueella asui edelleen noin miljoona kreikkalaista, tsaarin Venäjällä noin 600 000. Lokakuun vallankumouksen myötä heistä noin 10 prosenttia pakeni Kreikkaan. Suurin osa oli vastikään Turkista tulleita Kreikan kansalaisia tai Etelä-Venäjän kreikkalaista porvaristoa. Mariupolin kreikkalaisten joukossa vallankumouksen ja kansalaissodan aikaansaama muuttoliike kosketti aniharvoja.

Vuosina 1937–1938 monien muiden kansojen tavoin myös kreikkalaiset joutuivat Stalinin kansallisten operaatioiden uhriksi. Venäläisen tutkijan **Ivan Džuhan** mukaan kreikkalaisiin, kuten suomalaisiin ja virolaisiin, kohdistuneet puhdistukset olivat Neuvostoliiton verisimpiä kansallisuuksien vastaisia operaatioita, joissa ammuttujen osuus oli suurimpia.³ Toisen maailmansodan aikana ja sen jälkeen yli 60 000 Neuvostoliiton kreikkalaista joutui Stalinin pakkosiirtojen uhriksi. Tässä yhteydessä Mariupolin kreikkalaiset muodostivat poikkeuksen; Georgian Tsalkan kreikkalaisten kanssa he kuuluvat kahteen Neuvostoliiton suureen kreikkalaiseen diasporaan, jotka saivat jäädä asuinalueilleen.⁴

MARIUPOLIN KREIKKALAISET TÄNÄ PÄIVÄNÄ JA SIIRTOLAISUUS KREIKKAAN JA KYPROKSELLE

Nykyään suurin osa Mariupolin kreikkalaisista asuu edelleen Donetskin alueella itäisessä Ukrainassa, missä heitä on noin 100 000. Vanhempi polvi puhuu edelleen ”kreikan” murteita, joista osa on itse asiassa kreikan ja osa turkin sukuisia. Nuoret ovat pääsääntöisesti venäjänkielisiä. Vuodesta 1987 alkaen on kreikan

kieltä jälleen opetettu monissa Donetskin alueen kouluissa ja instituuteissa, kuten myös muualla maassa. Opettajista osa on paikallisia ja osa on tullut Kreikasta. Myös järjestö- ja julkaisutoiminta on vilkasta. Mariupolissa toimii Ukrainan

UKRAINAN KREIKKALAISTEN NUORISÖJÄRJESTÖJEN FESTIVAALI URZUFISSA ITÄISESSÄ UKRAINASSA SYKSYLLÄ 2009. SARTANSKIE SAMOCVETY -YHTYEESIINTYY. (KUVA: KIRA KAURINKOSKI)

kreikkalaisten järjestöjen kattojärjestö (federaatio), jolla on suorat yhteydet Kreikkaan ja sen maailmanlaajuiseen diasporaan, jota edustaa vuonna 1995 perustettu Kreikan ulkoministeriön alainen ulkokreikkalaisten neuvosto (*Simvúlio apódimu ellinismú*). Federaatiolla on myös aktiivinen nuoriso-osasto.

1990-luvun puolivälissä alkoi Mariupolin kreikkalaisten muuttovirta Kreikkaan ja Kyprokselle, selvästi muita Neuvostoliiton kreikkalaisia alueita myöhemmin. Yhteensä Kreikka on vastaanottanut noin 200 000 ja Kypros noin 15 000 entisen Neuvostoliiton Kreikkalaista. Suurin osa Kreikkaan muuttaneista etnisistä kreikkalaisista on kotoisin Georgiasta, Venäjältä, Kazakstanista ja Uzbekistanista. Kreikassa ja Kyproksella on myös melkoinen määrä ukrainalaisia. Sen sijaan suurin osa Mariupolin kreikkalaisista on jäänyt Ukraina.

Lopuksi voisi kysyä, mitä Mariupolin kreikkalaiselle tänä päivänä merkitsee kreikkalaisuus? Eräs rouva ja pitkäaikainen kulttuurioikeuksien puolesta taistelija, paikallisen musiikki- ja teatteritaiteen elvyttävä, vastasi näin:

Tietoisuus, että vanhempani, isovanhempani ja heidän vanhempansa olivat kreikkalaisia. Tietoisuus, että suonissani virtaa kreikkalainen veri. Historiamme on peräisin antiikin Kreikasta, se oli esi-isiemme kotimaa. Myös meidän kulttuu-

NUORISOJÄRJESTÖJEN TYÖSEMINAARI URSUFISSA (MARIUOPOL) SYKSYLLÄ 2009. PÖYDÄN PÄÄSSÄ UKRAINAN KREIKKALAISTEN JÄRJESTÖJEN FEDERAATION PUHEENJOHTAJA, ULKOKREIKKALAISTEN NEUVOSTON (ΣΙΜΒΥΛΙΟ ΑΠΟΔΙΜΟΥ ΕΛΛΙΝΙΣΜΟΥ) ENTINEN SIHTEERI JA AKTIIVINEN JÄSEN, ALEKSANDRA PROTSENKO-PITSADZI. (KUVA: KIRA KAURINKOSKI)

rimme, traditiomme, kieleemme, musiikkimme ja laulumme. Moni meistä joutui Stalinin vainojen uhriksi. Kreikan kielen käyttö kiellettiin meiltä vuonna 1937. Vasta 1980-luvulla perestroikan myötä ilmaantui jälleen mahdollisuus oppia kreikkaa koulussa. - - Kukapa olisi uskonut, että yhtenä päivänä minäkin pääsen käymään Kreikassa!

Monet Ukrainasta, Venäjältä, Georgiasta ja Kazakstanista Kreikkaan tulleet etniset kreikkalaiset ovat kertoneet minulle, että Neuvostoliitossa he olivat ylpeitä kreikkalaisuudestaan. Monet pitivät itseään Antiikin kreikkalaisten jälkeläisinä.⁵ He olivat lukeneet antiikin Kreikasta ja sen jumalista koulussa ja kotona. Sen sijaan vain aniharvalla oli realistinen mielikuva elämästä modernissa Kreikassa.

TYÖN ALLA OLEVA KIRJAPROJEKTI

Työn alla oleva kirjaprojekti perustuu väitöskirjaani *Les Grecs dans le Donbass. Analyse des identités collectives dans deux villages d'Ukraine orientale*, Université de Provence (Aix-Marseille I) vuodelta 1997 sekä myöhempään tutkimukseeni Ukrainassa, Kreikassa ja Kyproksella. Kirjassani tarkastelen Mariupolin kreikkalaisten historian vaihteita, diaspora-identiteettiä sekä kotimaan ja diasporan välisiä suhteita. Kirjassani tarkastelen

samaa alkuperää olevien henkilöiden etuoikeutettua siirtolaisuutta historialliseen kotimaahansa. Toisaalta tarkastelen kansainvälistä transnationaalista siirtolaisuutta. Onko kyse taloudellisista vai identiteettisiirtolaisista?

Tarkastelen myös siirtolaisten integraatiokeinoja sekä heidän kollektiivisia mielikuviaan itsestään ja muista ryhmistä. Lopuksi pohdin kotimaan ja diasporan välisiä suhteita. Miten Kreikassa ja Kyproksella vietetyt vuodet ovat vaikuttaneet diaspora-kreikkalaisten käsityksiin ”historiallisesta isänmaastaan” ja kreikkalaisuudesta?

Pohdin myös valtioiden – Neuvostoliiton, Ukrainan, Kreikan ja Kyproksen – roolia vähemmistö- ja siirtolaisuuskysymysten säätelijänä. Metodologisesti kirja on tieteidenvälinen, se pohjautuu antropologiseen kenttätöyöhön ja haastatteluaineistoon. Kirjan julkaisemisesta on sovittu Ecole française d’Athènesin kanssa.

Tutkimukseeni olen saanut rahoitusta Niilo Helanderin säätiöltä, Christine ja Göran Schildtin säätiöltä, Ecole française d’Athènesiltä sekä Alexander Onassiksen säätiöltä.

VIITTEET

¹ Esim. M. Aradžoni, *Greki Kryma i Priazovja: istorija izutšenija i istoriografija etnišeskoj istorii i kultury (80e g.g.-90e.g.g. XX v.)*, Simferopol 1999.

² Esim. M. Bruneau, *Les Grecs pontiques: identités, territoires, diaspora*, Pariisi 1998.

³ I. Džuha, *Grešeskaja operatsija*, Pietari 2006, 397.

⁴ I. Džuha, *Spetssešelony idut na Vostok*, Pietari 2008; ”Pišu svoimi slovami ...”, Pietari 2009.

⁵ K. Kaurinkoski, «Migration d’Ukraine en Grèce depuis la perestroïka : les Ukrainiens et les personnes d’origine grecque. Réflexions sur le processus migratoire et les identités collectives», *Migrance, Ethnicité & migration : une histoire grecque* 31, Pariisi 2008, 71–85.

SARTANSKIE SAMOCVETYN HARJOITUKSET SARTANASSA (MARIUPOL). KUVASSA KOULUTUSNEUVOS PAVLOS KAPIDIS KREIKAN MARIUPOLIN PÄÄKONSULAATISTA. (KUVA: KIRA KAURINKOSKI)

KREIKAN KIELEN OPPITUNTI STARYJ KRYMISSÄ (MARIUPOL) KREIKASTA TULLEEN OPETTAJAN JOHDOLLA. (KUVA: KIRA KAURINKOSKI)